
PWYLLGOR LLYWODRAETHU AC ARCHWILIO Gorffennaf 9fed, 2026

Presenoldeb:

Is-gadeirydd: Dewi Lewis

Cynghorwyr: Menna Baines, Wendy Cleaver, Elwyn Jones, Geraint Parry, Arwyn Herald Roberts, Richard Glyn Roberts, Ioan Thomas ac Elfed Wyn ap Elwyn

Aelodau Lleyg: Peter Barnes, Carys Edwards, Eifion Jones, a Paul Millar Mills

Swyddogion: Dewi Morgan (Pennaeth Cyllid), Ffion Madog Evans (Pennaeth Cyllid Cynorthwyol - Cyfrifeg a Phensiynau), David Lloyd Williams (Cyfrifydd Grŵp), Delyth Jones-Thomas (Rheolwr Buddsoddi), a Lowri Haf Evans (Swyddog Gwasanaethau Democratiaeth)

Eraill a wahoddwyd:

- Eitem 7: Cyng. Nia Jeffreys (Arweinydd y Cyngor), Dewi Wyn Jones (Rheolwr Gwasanaeth Cefnogi Busnes y Cyngor) a Sioned Mai Jones (Swyddog Gweithredol Tîm Arweinyddiaeth)
- Eitem 9: Sioned Owen (Archwilio Cymru)
- Eitem 11: Dylan Owen (Cyfarwyddwr Corfforaethol – Gwasanaethau Cymdeithasol)
- Eitem 12: Dewi Wyn Jones (Rheolwr Gwasanaeth Cefnogi Busnes y Cyngor) a Mari Wynne Jones (Pennaeth Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant)
- Eitem 13: Vera Jones (Rheolwr Gwasanaethau Democratiaeth ac Iaith)

1. YMDDIHEURIADAU

Derbyniwyd ymddiheuriadau gan y Cadeirydd Rhys Parry a'r Cynghorwyr Edgar Wyn Owen, Huw Rowlands, Meryl Roberts ac Angela Russell

2. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Dim i'w nodi

3. MATERION BRYD

Dim i'w nodi

4. COFNODION

Derbyniodd y Cadeirydd gofnodion y cyfarfodydd blaenorol o'r pwyllgor hwn a gynhaliwyd 21ain o Fai 2026 fel rhai cywir.

5. GWEITHREDU PENDERFYNIADAU'R PWYLLGOR

Cyflwynwyd adroddiad oedd yn rhoi amlinelliad o sut mae adrannau'r Cyngor wedi ymateb i benderfyniadau'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio fel bod modd i'r Aelodau gael sicrwydd

bod eu penderfyniadau yn cael sylw. Nodwyd bod yr adroddiad yn rhoi cyfle i'r Aelodau ystyried y penderfyniad a wnaed gyda bwriad o dynnu'r eitem o'r Daflen Weithredu pan fydd y weithred wedi cwblhau. Amlygwyd bod cais y Pwyllgor yn eu cyfarfod diwethaf i addasu geiriad yr adroddiad i 'wedi ei weithredu' yn hytrach na defnyddio'r gair 'dileu' wedi ei weithredu i amlygu sefyllfa fwy calonogol.

Cyfeiriwyd at bryder y Pwyllgor i gapasiti annigonol yr Uned Archwilio Mewnol i gwrdd â disgwyliadau'r Cyngor a'r cais a wnaed am adroddiad gan y Pennaeth Cyllid i amlygu'r sefyllfa a'r risgiau. Mewn ymateb i hynny, nododd y Pennaeth Cyllid bod data cymharol am yr Uned Archwilio Mewnol bellach wedi dod i law ac y bydd y sefyllfa yn cael ei ystyried ym mis Medi. Cymerodd y cyfle i gyhoeddi bod yr Uned wedi bod yn llwyddiannus yn penodi prentis fydd yn dechrau ym mis Gorffennaf am gyfnod o ddwy flynedd, a bod Gwawr Owen, Uwch Archwiliwr yn yr Uned wedi cymhwyso fel cyfrifydd CIPFA llawn.

Diolchwyd am y diweddariad a llongyfarchwyd yr Uned ar recriwtio prentis ac i Gwawr Owen ar ei llwyddiant.

PENDERFYNWYD

- **Derbyn cynnwys yr adroddiad**

Nodyn: Bidiau cyfalaf (cynllun ymestyn maes Parcio Ysgol y Faenol) – gwybodaeth lawn i'w gyflwyno cyfarfod Medi 2026

6. DATGANIAD LLYWODRAETHU BLYNYDDOL CYNGOR GWYNEDD AR GYFER 2025/26

Cyflwynwyd y Datganiad gan y Pennaeth Cyllid. Eglurodd bod y Datganiad, er nad yn rhan o'r cyfrifon, yn ddogfen statudol ac angen ei chyhoeddi gyda'r cyfrifon. Yn unol â Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) a Chod ymarfer CIPFA mae'n rhaid i bob Awdurdod Lleol sicrhau bod datganiad o reolaeth fewnol yn ei le a bod y system reoli yn cael ei adolygu o leiaf unwaith mewn blwyddyn. Adroddwyd mai'r Prif Weithredwr ac Arweinydd y Cyngor sydd yn arwyddo'r datganiad er bod angen cymeradwyaeth gan y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu.

Rhodddwyd ychydig o gefndir i'r datganiad sydd yn seiliedig ar Fframwaith CIPFA / SOLACE a gyhoeddwyd yn 2016, sydd yn adnabod 7 egwyddor craidd ar gyfer llywodraethu da sydd wedyn yn cael eu rhannu ymhellach i is-egwyddorion. Amlygwyd bod y Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu, o dan arweiniad y Prif Weithredwr, yn ystyried yr egwyddorion a'r is-egwyddorion ac yn llunio Cofrestr Risg Llywodraethu sydd yn rhan o Gofrestr Risg Corfforaethol y Cyngor. Adnabuwyd risgiau mewn 24 o feysydd llywodraethu gwahanol, gan nodi'r rheolaethau sydd gan y Cyngor yn eu lle er mwyn lliniaru'r risgiau hynny.

Adroddwyd bod 4 math o risg a bod pob risg gyda pherchnogaeth adrannol; y Grŵp wedi dod i gasgliad bod 0 maes gyda risgiau uchel iawn, 7 maes risgiau uchel, 8 maes risgiau canolig a 9 maes risgiau isel. Er yn cydnabod bod y sgôr risg presennol yn parhau'n uwch nag y maer' Cyngor yn fodlon ei dderbyn, bod camau gweithredu pellach wedi eu hadnabod i leihau'r risgiau hyn.

O ran addasiadau, mynegwyd bod sgôr tebygolrwydd risg Ymgysylltu wedi cynyddu o 3 i 4 a hynny oherwydd bod y gwaith o baratoi a chynnal ymgynghoriadau ac ymarferion ymgysylltu'n parhau i fod yn heriol iawn.

Diolchwyd am yr adroddiad.

Yn ystod y drafodaeth ddilynol nodwyd y sylwadau a'r ymatebion canlynol:

- Bod y Pwyllgor yn derbyn y datganiad yn hwyr yn y broses. A ddylai'r Cadeirydd fynychu'r Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu?

Nododd y Pennaeth Cyllid bod lle i wella'r broses ac i'r Pwyllgor dderbyn diweddariad yn ystod y flwyddyn. Ategodd bod gwaith yn cael ei wneud i gryfhau'r trefniadau risg a'i fod yn derbyn y sylw i wahodd Cadeirydd y Pwyllgor i'r Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu pan yn berthnasol.

- Awgrym y dylid ail asesu sgôr maes cyfreithlondeb o'r risg o 'anwybyddu rheol y gyfraith, sy'n golygu bod y Cyngor yn agored i heriau gan y llysoedd' o ystyried achos llys diweddar, Cyfarwyddyd Erthygl 4. Cais hefyd i gyfeirio at Gyfarwyddyd Erthygl 4 yn y datganiad.
- Bod angen olrhain trefn y penderfyniad a arweiniodd at golli'r arian yn achos Cyfarwyddyd Erthygl 4. Awgrym bod anghysondeb sefydliadol yn y parodrwydd i fynd i gyfraith, e.e., swyddogion yn amlygu i'r Pwyllgor Cynllunio'r risg o fynd i apêl a chael costau os bydd penderfyniad yn groes i bolisi.
- Cais i'r Swyddog Monitro fynychu'r cyfarfodydd

Nododd y Pennaeth Cyllid bod y risg yn cael ei osod ar sail, a yw'r Cyngor yn mynd ati yn fwriadol i anwybyddu'r gyfraith ac yn achos Cyfarwyddyd Erthygl 4 nid oedd bwriad gan y Cyngor i gamarwain yn fwriadol. Yn derbyn y sylw i ychwanegu cymal yn y datganiad.

- Awgrym y dylid ail asesu sgôr Cynllunio'r Gweithlu i'r dyfodol oherwydd y risg i'r sector gofal o ystyried cyfyngiadau recriwtio gweithwyr gofal o dramor.

Nododd y Pennaeth Cyllid bod prosiect hir dymor yn ei le gan y Cyngor ar gyfer cynllunio'r gweithlu i'r dyfodol ac er yn derbyn bod recriwtio a chadw staff yn y maes gofal yn her sylweddol, bod y sgôr yn berthnasol i'r Cyngor yn ei gyfanrwydd.

- Maes Cyllid - awgrym i ystyried rhannu risgiau maes Cyllid yn ddau gategori ar wahân 'Gorwariant yn sgil tan gyllido neu ddiffyg rheolaeth ariannol' i a) Gorwariant yn sgil tan gyllido b) diffyg rheolaeth ariannol'.

Nododd y Pennaeth Cyllid ei fod yn derbyn y sylw bod dau gategori gwahanol yma a bod trafodaeth wedi ei gynnal gyda'r Cabinet ynglŷn â lle i dynnu'r llinell - bod pwysau cynyddol ar wasanaethau yn arwain at orwario.

- Yn cytuno bod angen cynyddu risg tebygolrwydd ymgysylltu gydag awgrym i'r dyfodol i gasglu barn y cyhoedd ar gynnydd yn nhreth y Cyngor.
- Cyfeiriad at adolygiad mewnol i wella trefniadau casglu Treth Cyngor - er wedi derbyn adroddiad mewn ymateb i safle Cyngor Gwynedd ar waelod tabl Cymru ar gyfraddau casglu treth Cyngor, bod angen diweddariad ar y perfformiad.

Nododd y Pennaeth Cyllid, er bod gwelliant i'r trefniadau, nid oedd Gwynedd wedi symud i fyny'r tabl perfformiad. Ategodd bod Archwilio Cymru hefyd yn edrych i mewn i'r maes.

- Er yn nodi bod y Cynllun Prentisiaethau wedi rhoi cyfle i 90 o brentisiaid ers 2019 bod hyn yn llai nag 1% o'r gweithlu. A oes cynlluniau gan y Cyngor i wella hyn? - gall roi hwb i gyflogaethau i'r dyfodol. Angen gwybodaeth ynglŷn â llwyddiant y cynllun; A oes prentisiaid yn cael eu cyflogi ar ôl eu cyfnod hyfforddi? Angen sicrwydd bod y cynllun yn cyfrannu at gynlluniau'r gweithlu i'r dyfodol.

Nododd y Pennaeth Cyllid bod y cynllun yn ddibynnol ar sut mae'r cynllun yn cael ei ariannu ac o wneud y gorau o'r Ardoll Prentisiaethau. Ategodd ei fod yn hapus gyda sgôr

risg Cynllunio i'r Dyfodol ond yn derbyn bod y maes yn fater i'r Pwyllgor ei adolygu o ran llywodraethu da.

PENDERFYNWYD:

- **Derbyn addasiad i gynnydd sgôr tebygolrwydd (o 3 i 4) yn y risg Ymgysylltu**
- **Derbyn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol (drafft)**
- **Cymeradwyo'r Datganiad, ac argymhell fod Arweinydd y Cyngor a'r Prif Weithredwr yn ei arwyddo**

Nodyn:

- Cynnwys yn y rhaglen waith bod Cadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn cael gwahoddiad i fynychu'r Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu pan yn berthnasol
- I ystyried ail sgorio maes Cyfreithlondeb yn dilyn achos llys diweddar. Angen ychwanegu cymal at achos Cyfarwyddyd Erthygl 4 yn y datganiad
- I ystyried rhannu risgiau maes Cyllid yn ddau gategori ar wahân 'Gorwariant yn sgil tan gyllido neu ddiffyg rheolaeth ariannol' i a) Gorwariant yn sgil tan gyllido b) diffyg rheolaeth ariannol'
- Cyfeiriad at adolygiad mewnol i wella trefniadau casglu Treth Cyngor – cais am ddiweddariad i'r Pwyllgor
- Cynllun Prentisiaethau - cais am adroddiad fyddai yn cynnwys gwybodaeth am lwyddiant y cynllun. Angen sicrhwydd bod y cynllun yn cyfrannu at gynlluniau'r gweithlu i'r dyfodol.
- Cais i'r Swyddog Monitro fynychu'r cyfarfodydd

7. HUNANASESIAD CYNGOR GWYNEDD 2025/26

Croesawyd y Cyng. Nia Jeffreys (Arweinydd y Cyngor), a Dewi Jones (Rheolwr Gwasanaeth Cefnogi Busnes y Cyngor) i'r cyfarfod.

Cyflwynwyd drafft o'r prif faterion i'w cyfarch o fewn dogfen Hunanasesiad Cyngor Gwynedd 2025/26 ar gyfer ystyriaeth y Pwyllgor gan ofyn iddynt gynnig unrhyw sylwadau ac argymhellion ynghyd ac unrhyw faterion ychwanegol y dylid eu cynnwys yn yr adroddiad. Adroddwyd bod yr Hunanasesiad yn ofyn statudol o dan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 sydd hefyd yn nodi bod angen cynnwys y Pwyllgor yn y broses hunanasesu.

Tynnwyd sylw at y ffaith bod y Cyngor eisoes yn casglu llawer o dystiolaeth ac yn cyhoeddi dogfennau sy'n cynnwys y math o wybodaeth sy'n ddisgwyliedig i'w gynnwys o fewn yr hunanasesiad - dogfennau megis (ond ddim yn gyfyngedig i) adroddiadau blynyddol Perfformiad, Cydraddoldeb, Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol a'r Datganiad Cyfrifon Blynyddol. Nodwyd hefyd bod cyswllt agos rhwng yr Hunanasesiad a'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol ac oherwydd hynny bod ymgais wedi ei wneud i gadw'r hunanasesiad yn gymharol gryno i geisio osgoi dyblygu gwaith / gwybodaeth.

Adroddwyd ym mis Mawrth 2026 derbyniodd y Cyngor Asesiad Perfformiad gan Banel oedd yn cynnwys aelodau annibynnol. Amlygwyd bod angen cynnal Asesiad Panel oleiaf unwaith o fewn cylch etholiadol a'i fod yn gysylltiedig â'r dyletswydd i fod yn cynnal hunanasesiadau blynyddol ar berfformiad gyda'r dogfennau hynny'n ffurfio sail tystiolaeth yr asesiad. Nodwyd bod y Cyngor yn gweithio drwy'r ymateb a dderbyniwyd gan y Panel a bod bwriad cyflwyno cynllun gweithredu mewn ymateb i'r argymhellion hynny i'r Pwyllgor ym mis Medi / Hydref.

Amlygwyd bod cyflwyno'r prif faterion ar ddechrau'r broses yn ymateb i ddymuniad y Pwyllgor o gael cyfle i roi mewnbyn yn gynt i gynnwys yr adroddiad hunanasesiad. Bydd y Pwyllgor hefyd yn cael cynnig sylwadau / argymhellion i'r adroddiad drafft terfynol ym mis Medi / Hydref cyn cyflwyno i'r Cabinet yn mis Hydref / Tachwedd ac i'r Cyngor Llawn yn mis Rhagfyr 2026.

Diolchwyd am yr adroddiad

Yn ystod y drafodaeth ddilynol nodwyd y sylwadau canlynol:

- Bod cynnwys yr hunanasesiad yn dda, ond bod lle i wella
- Angen gosod cyfeiriad at heriau cyfreithiol y mae'r Cyngor yn agored iddynt
- Datblygiad Polisi Cludiant Addysg yn 'cael ei ddatblygu': risg y bydd yr oediad yn cael effaith ar bresenoldeb disgyblion ynghyd a gwendidau ymarferol problemau llwybrau bysus ysgol
- Cyfeiriad at Ardoll Ymwelwyr yn amlygu bod y penderfyniad wedi ei wneud er nad yw'r cyfnod ymgynghori wedi dod i ben
- Angen gwirio'r datganiadau hynny sydd wedi dyddio, e.e., Polisi Iaith wedi ei gymeradwyo ac nid 'allan i ymgynghoriad'
- Angen amlygu bod ariannu'r Unedau Trochi Disgyblion yn heriol - angen lobio i sicrhau bod y Llywodraeth yn ariannu'r Unedau yn llawn
- Isadeiledd ardaloedd gwledig Dwyfor a Meirionnydd - nodi her o geisio denu arian i wella'r isadeiledd
- Cyflwyno premiwm treth cyngor - nodi her o ymdopi gyda'r gwaith ychwanegol o gasglu a gweithredu'r premiwm.
- Gwella trefniadau casglu Treth Cyngor - her o wella perfformiad o gymharu â Chynghorau eraill
- Angen cloriannu llwyddiannau addysg ym maes llythrennedd a rhifedd. Beth yw'r her sydd wedi ei osod i gyflawni hyn?
- Cynllun Prentisiaethau - angen sicrwdd bod y cynllun yn cyfrannu at gynlluniau'r gweithlu i'r dyfodol.

PENDERFYNWYD:

- **Derbyn adroddiad drafft 2025 / 2026 o HUNANASESIAD CYNGOR GWYNEDD**

8. DATGANIAD O GYFRIFON CYNGOR GWYNEDD AM Y FLWYDDYN A DDAETH I BEN 31MAWRTH 2026 (AMODOL AR ARCHWILIAD)

Eglurodd y Pennaeth Cyllid Cynorthwyol - Cyfrifeg a Phensiynau bod y cyfrifon wedi eu cwblhau a'u rhyddhau i'w harchwilio gan Archwilio Cymru, archwilwyr allanol y Cyngor, ers diwedd mis Mehefin. Nodwyd mai'r amserlen statudol ar gyfer archwilio'r cyfrifon yw diwedd Medi, felly bwriad Archwilio Cymru yw cwblhau'r archwiliadau fel bod modd cymeradwyo'r cyfrifon terfynol ym Mhwyllgor 29ain Medi 2026.

Adroddwyd ar gynnwys yr adroddiad gan egluro bod pum set o gyfrifon ar gyfer 2025/26, yn cael eu cwblhau

1. Cyngor Gwynedd
2. Cronfa Bensiwn Gwynedd
3. GwE (cydbwyllgor sylweddol ei faint ac felly Datganiadau Llawn wedi eu paratoi)
4. Harbyrau Gwynedd (oedd eisoes wedi eu cyflwyno i Bwyllgor 21ain Mai 2026)
5. Cydbwyllgor Corfforedig y Gogledd

Atgoffwyd yr Aelodau bod sefyllfa ariannol diwedd flwyddyn ar gyfer 2025/26 wedi ei gyflwyno i'r Pwyllgor ar y 21ain o Fai 2026 ar ffurf alldro syml, ond bod y Datganiad o'r Cyfrifon, sydd i bwrpas allanol a llywodraethu, yn gorfod cael ei gwblhau ar ffurf safonol CIPFA. Ymddengys bellach yn ddogfen hirfaith a thechnegol gymhleth.

Cyfeiriwyd at yr Adroddiad Naratif oedd yn rhoi gwybodaeth am y Cyfrifon ac am weledigaeth a blaenoriaethau Gwynedd, y Strategaeth Ariannol a'r mesuryddion perfformiad ariannol. Arweiniwyd yr Aelodau drwy'r adroddiad gan fanylu ar rai o'r elfennau:

- Crynodeb o wariant cyfalaf. Bu gwariant o £84 miliwn yn ystod y flwyddyn o gymharu gyda £85 miliwn yn y flwyddyn flaenorol.
- Bod y prif ddatganiadau ariannol yn cynnwys Datganiad Incwm a Gwariant, Mantolen, Llif arian ayyb
- Datganiad Symudiad mewn Reserfau sydd yn ddatganiad pwysig ac yn crynhoi sefyllfa ariannol y Cyngor. Amlygwyd bod balansau cyffredinol y Cyngor yn £14.5 miliwn ar ddiwedd Mawrth 2026 - wedi codi £6.6 miliwn o £7.9 miliwn ar ddiwedd Mawrth 2025 oherwydd barn y Swyddog Cyllid Statudol oedd bod angen cynyddu Balansau Cyffredinol y Cyngor fel ei fod yn cynrychioli 2.5% o wariant refeniw gros yr awdurdod, gan drosglwyddo swm o'r Gronfa Strategaeth Ariannol.
- Bod Reserfau yn amlygu cynnydd yn y cronfeydd o £111 miliwn ar ddiwedd Mawrth 2025 i £112 miliwn erbyn diwedd Mawrth 2026
- Balansau Ysgolion lle gwelir lleihad cyson yn y balansau hyn sydd wedi disgyn o £8.5 miliwn ddiwedd Mawrth 2024, i £8.3 miliwn ddiwedd Mawrth 2025 i £7.1 miliwn erbyn diwedd Mawrth 2026, sydd bellach yn ddarlun sy'n agosach at lefel y balansau cyn Covid. Eglurwyd bod hyn yn ddarlun cyffredinol sydd yn cael ei weld yng Nghymru gan fod y balansau ysgolion wedi bod yn uchel yn dilyn nifer o grantiau yn sgil Covid.
- Reserfau a Glustnodwyd sy'n cynnwys dadansoddiad o'r £112 miliwn o gronfeydd wrth gefn – reserfau cyfalaf, cronfa Trawsfurfio / Cynllun y Cyngor, cronfa cefnogi'r strategaeth ariannol a chronfa Premiwm Treth y Cyngor
- Cyfeiriwyd at Nodyn 15 - Eiddo, Offer a Chyfarpar sydd yn cyflwyno dadansoddiad fesul categori tir ac adeiladau, cerbydau, offer a chyfarpar ayyb. Ymrwymadau Cyfalaf oedd yn cynnwys cynlluniau megis ar y gwaith ar Ysgol Ein Harglwyddes, Bangor, Canolfan Dolfeurig a gwaith cyfalaf ar ddatblygiad yng Nghoed Mawr Bangor ac ar Unedau Diwydiannol/ Busnes Parc Eryri ym Mhenrhyndeudraeth.
- Nodyn 22 Darpariaethau sydd yn berthnasol i Safleoedd Gwastraff a hawliadau yswiriant, Nodyn 30 sydd yn berthnasol i Daliadau Swyddogion, a Nodyn 32 manylion am Incwm Grant sydd wedi ei dderbyn (dros £154 miliwn yn 2025/26 o gymharu gyda £207 miliwn yn 2024/25, gan dynnu sylw at Cronfa Ffyniant Bro, oedd yn £82 miliwn yn 2024/25, ond wedi leihau i £37 miliwn yn 2025/26, sydd wedi cael effaith sylweddol ar y ffigyrau grant ac ar y ffigyrau yn y cyfrifon).
- Nodyn 36 - manylion Pecynnau Terfynu Gwaith y ddwy flynedd ddiwethaf.
- Nodyn 39 - Ymrwymadau Dibynnol megis safleoedd tirlenwi a maes yswiriant gyda chyfeiriad at ymrwymiad yn y maes addysg.
- Nodyn 43 - manylion am Weithrediadau ar y Cyd a Chydbwyllgorau mae Cyngor Gwynedd yn rhan ohonynt
- Atodiad B - Cronfa Degwm ac Ymddiriedolaeth FMG Morgan

Diolchwyd am yr adroddiad a canmolwyd yr Adran am gwblhau'r cyfrifon, er yn gymhleth, yn amserol a thaclus

Mewn ymateb i gwestiwn ynglŷn ag ystyr y term 'reserfau na ellid eu defnyddio' (Nodyn 23) a pha enghreifftiau y gellid eu cyflwyno, nodwyd na ellid defnyddio'r reserfau hyn i ariannu gwariant y Cyngor, ond i gynnal a rheoli prosesau cyfrifo technegol sy'n ofynnol er mwyn cydymffurfio â gofynion CIPFA.

Mewn ymateb i gwestiwn ynglŷn ag ymrwymiad gwariant o £2 filiwn sydd wedi ei gymeradwyo ar gyfer uwchraddio manddaliadau'r Cyngor yn sgil diffyg buddsoddi sylweddol yn y gorffennol a pham nad oedd y ffigwr wedi ei gydnabod yn y cyfrifon, nodwyd bod y swm wedi ei gynnwys yn Nodyn 15 – Eiddo , Offer a Chyfarpar a hyn oherwydd yr angen i ddilyn y fformat safonol.

Mewn ymateb i gwestiwn am y cynnydd o £26 miliwn i £36 miliwn yn y reserfau cyfalaf ac os oedd hyn yn sefyllfa arferol, nodwyd bod grantiau sylweddol wedi eu derbyn gan gynnwys i gwblhau gwaith cynnal a chadw ysgolion oedd o ganlyniad yn amlygu llithriad mewn gwariant

y Cyngor ac felly cynnydd yn y gronfa berthnasol. Ategwyd bod yr Adran Tai ac Eiddo hefyd wedi derbyn grantiau sylweddol gyda'r un effaith ar eu cronfeydd

Mewn ymateb i gwestiwn pam bod Cronfa Cefnogi Strategaeth Ariannol wedi lleihau, nododd y Pennaeth Cyllid bod hyn oherwydd bod £6.6 miliwn wedi ei drosglwyddo i'r reserfau cyffredinol oherwydd roedd o'r farn, fel Swyddog Cyllid Statudol, bod angen cynyddu Balansau Cyffredinol y Cyngor i gynrychioli 2.5% o wariant referniw gros yr awdurdod.

PENDERFYNWYD:

- Derbyn a nodi Datganiad o Gyfrifon y Cyngor (yn amodol ar archwiliad)

9. CYFRIFON 2025/26 CYDBWYLLGOR GWE AM Y CYFNOD O DDAU FIS HYD AT 31 MAI 2025 - ADRODDIAD ALLDRO, CYFRIFON AMODOL AR ARCHWILIAD A'R DATGANIAD LLYWODRAETHU

Eglurodd y Pennaeth Cyllid Cynorthwyol - Cyfrifeg a Phensiynau mai Cyngor Gwynedd fel y Cyngor lletyol oedd yn gyfrifol am gyflawni cyfrifoldebau cyfrifo ac adrodd ar faterion cyllidol Cydbwyllgor GwE. Daeth GwE i ben ar 31 Mai 2025, a gan na fu i'r Cydbwyllgor gyfarfod wedi'r dyddiad yma, y penderfyniad a wnaed oedd cyflwyno'r cyfrifon am y cyfnod o ddau fis 2025/26 i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio.

Adroddwyd bod Archwilio Cymru wedi derbyn y cyfrifon ers dechrau Ebrill a'r cyfrifon wedi bod yn destun archwiliad ers hynny. Fel cyfrifon Gwynedd, bwriad Archwilio Cymru yw cwblhau'r archwiliad cyn diwedd mis Medi 2026 fel bod modd eu cymeradwyo'n derfynol yng nghyfarfod y Pwyllgor ar y 29ain o Fedi 2026.

Cyfeiriwyd at y sefyllfa alldro, sydd â thalfyriad o'r sefyllfa derfynol. Nodwyd bod gwariant o £1.1 miliwn yn ystod y ddau fis a tynnwyd sylw bod y cyfraniadau perthnasol i gyllido'r costau wedi eu casglu gan Gynghorau Gogledd Cymru ac o'r ffynonellau perthnasol eraill.

Yng nghyd-destun y Datganiad o'r Cyfrifon amlygwyd bod Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio yn mynnu bod pob Cydbwyllgor yn paratoi cyfrifon blynyddol, a gan fod trosiant GwE mewn blwyddyn arferol wedi bod yn fwy na £2.5 miliwn, rhaid oedd paratoi datganiad o'r cyfrifon yn unol â chod CIPFA.

Nodwyd hefyd fel rhan o broses llywodraethu GwE, yng nghyfarfod olaf Cydbwyllgor GwE ar yr 21ain o Fai 2025, cyflwynwyd a derbyniwyd Datganiad Llywodraethu Blynyddol ar gyfer 2024/25, ddeg diwrnod cyn i Gydbwyllgor GwE ddod i ben. Ni fu newid yng ngweithrediad GwE yn ystod y ddau fis olaf o'i fodolaeth, ac felly gwnaed cais i'r Pwyllgor gymeradwyo i ymestyn cyfnod Datganiad Llywodraethu Blynyddol 2024/25 am ddau fis cyntaf y flwyddyn ariannol 2025/26 hyd at 31 Mai 2025, er mwyn cydymffurfio â'r gofynion statudol.

Yn unol â dilyn trefniadau terfynu GwE ar 31 Mai o 2025, ac i gydymffurfio gyda'r rheoliadau wrth i endid orffen bod yn aelod gweithredol o'r gronfa bensiwn, eglurwyd ei bod yn ofynnol i'r Gronfa Bensiwn gynnal prisiad terfynu (gyda chymorth gan Actiwari'r Gronfa) a phenderfynu a oes taliad ymadael cysylltiedig yn berthnasol. Adnabuwyd gwerth y gwarged ar y dyddiad terfynu GwE i fod bron yn £9.4 miliwn. Gyda gwerth cyfraniadau'r cyflogwr yn 55% o'r gwarged cyffredinol, cyfwerth â £5.1 miliwn, bu i'r swm yma gael ei ddosbarthu i'r awdurdodau ar sail eu cyfraniadau tuag at gyllideb GwE ers ei sefydlu. Cyfeiriwyd at y symiau oedd wedi eu dosbarthu ar ddiwedd y flwyddyn ariannol i Gynghorau'r Gogledd gyda ffigwr ar gyfer Cyngor Gwynedd yn £908 o filoedd.

Diolchwyd am yr adroddiad.

PENDERFYNWYD:

- **Nodi a derbyn yr adroddiad “alldro” Cyfrif Incwm a Gwariant Refeniw GwE 2025/26 am y cyfnod o ddau fis hyd at 31 Mai 2025.**
- **Nodi a derbyn Datganiad o Gyfrifon GwE 2025/26 (yn amodol ar archwiliad) am y ddau fis hyd at 31 Mai 2025.**
- **Cymeradwyo ymestyn cyfnod y Datganiad Llywodraethu Blyneddol ar gyfer 2024/25 am ddau fis cyntaf y flwyddyn ariannol 2025/26 hyd at 31 Mai 2025, er mwyn cydymffurfio â'r gofynion statudol**

10. RHEOLAETH TRYSORLYS

Cyflwynwyd adroddiad gan y Rheolwr Buddsoddi yn adrodd yng nghyfarfod y Cyngor Llawn ym Mawrth 2025 cymeradwywyd y Strategaeth Rheolaeth Trysorlys ar gyfer y flwyddyn 2025/26. Eglurwyd bod yr adroddiad gerbron yn crynhoi gweithgareddau'r flwyddyn oedd yn diweddu 31 Mawrth 2026.

Adroddwyd bod y flwyddyn wedi bod yn flwyddyn brysur iawn i weithgaredd rheolaeth trysorlys y Cyngor wrth i'r gweithgaredd aros o fewn y cyfyngiadau a osodwyd yn wreiddiol a derbyniwyd £1.7m o log ar fuddsoddiadau oedd ychydig yn uwch na'r £1.6m a oedd wedi ei nodi yn y gyllideb.

Ar 31ain Mawrth 2026, roedd y Cyngor mewn sefyllfa gref iawn gyda buddsoddiadau net a hynny oherwydd y lefel uchel o fuddsoddiadau a chyfalaf gweithredol. Roedd hyn yn cynnwys arian y Gronfa Bensiwn a'r lefel wedi gostwng oherwydd bod arian Cyd Bwyllgor Corfforedig y Gogledd wedi trosglwyddo ar ddechrau'r flwyddyn ariannol.

Cyfeiriwyd at y gweithgaredd fenthycia gan nodi'r penderfyniad o ad-dalu benthyciad hanesyddol o £16.2m gan y banc oherwydd telerau ffafriol. Nodwyd bod y strategaeth wedi galluogi lleihau costau benthycia net (er gwaethaf yr incwm buddsoddi a gollwyd) a lleihau risg trysorlys cyffredinol y Cyngor.

Eglurwyd bod y Cyngor, fel sydd yn gyson gyda'r math o fuddsoddiadau sydd wedi eu gwneud ers nifer o flynyddoedd bellach yn parhau i fuddsoddi arian mewn banciau a chymdeithasau adeiladau, awdurdodau lleol, cronfeydd marchnad arian, swyddfa rheoli dyledion a chronfeydd wedi'i pwlio. Ategwyd bod y cronfeydd wedi'i pwlio yn fuddsoddiadau tymor canolig/ tymor hir sydd yn dod a lefel o incwm da iawn, gyda lefelau arian y Cyngor yn iach.

Nodwyd bod yr holl weithgareddau wedi cydymffurfio gyda chod ymarfer CIPFA. A rheolaeth trysorlys y Cyngor, ar wahân i ddau achlysur o fewn cyfyngiadau buddsoddiadau a hynny oherwydd bod terfynau hanesyddol wedi eu dilyn am gyfnod byr iawn - mesurau mewn lle bellach i sicrhau na fydd hyn yn digwydd eto. Ategwyd bod dangosyddion rheolaeth trysorlys wedi cydymffurfio yn llawn a nhw sydd yn newyddion da, ac yn dangos rheolaeth gadarn dros yr arian.

Diolchwyd am yr adroddiad ac am y sicrwydd bod rheolaeth gadarn dros yr arian

Mewn ymateb i gwestiwn ynglŷn â'r berthynas rhwng Rheolaeth Trysorlys a phwysau cynyddol ar gostau gwasanaethau'r Cyngor a pha mor gynaliadwy yw'r sefyllfa, nodwyd bod cyflwyniad blyneddol gan Arlingclose yn edrych ar y cynlluniau cyfalaf fel bod modd cadw o fewn adnoddau mewnol (er yr angen i fenthycia ar ddiwedd 2027 am gyfnod byr). Ategwyd bod ystyriaeth yn cael ei roi ar sut i ariannu cyllidebau refeniw a chyfalaf cyn gwario.

PENDERFYNWYD

- **Derbyn yr adroddiad a nodi'r wybodaeth**

11. ADRODDIAD AROLYGIAETHAU ESTYN AC AROLYGAETH GOFAL CYMRU

Yn dilyn Archwiliad ar y Cyd gan Arolygaeth Gofal Cymru ac Estyn ym mis Tachwedd 2025, ac adroddiad yn amlygu canfyddiadau'r arolwg hwnnw i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ym mis Chwefror 2026, cyflwynwyd diweddariad ar y cynnydd yn erbyn y pedwar argymhelliad gan Gyfarwyddwr Corfforaethol Gwasanaethau Cymdeithasol. Atgoffwyd yr Aelodau bod nifer o'r argymhellion eisoes yn cael sylw drwy'r Cynllun Gweithredu a ddatblygwyd mewn ymateb i adroddiad Cyfiawnder Trwy ein Dewrder.

Diolchwyd am yr adroddiad a braf oedd gweld bod y gwelliannau yn mynd i'r cyfeiriad cywir

Sylwadau yn codi o'r drafodaeth ddilynol:

- Angen diweddariad ar faterion disgyblu. Er derbyn bod y mater yn un cyfrinachol, mae angen i'r cyhoedd gael y wybodaeth
- Pryder o'r amser sydd yn cael ei gymryd i glirio'r mater. Angen bod yn fwy tryloyw ac agored
- Angen darlun clir o'r effaith a'r ansicrwydd ar y staff hynny sydd wedi cymryd baich ychwanegol

Mewn ymateb i'r sylwadau nododd y Cyfarwyddwr Corfforaethol bod y Bwrdd Ymateb, sydd yn arwain ar y Cynllun Ymateb Ehangach, yn cyfarfod ym mis Medi 2026 lle bydd diweddariad ac ymateb ehangach i'w ddisgwyl. Nodwyd bod ymchwiliadau yn parhau a bod y Cyngor yn dilyn trefn benodol i ymdrin â'r mater.

PENDERFYNWYD

- **Derbyn yr adroddiad a nodi'r wybodaeth**
- **Croesawu bod y gwelliannau yn mynd i'r cyfeiriad cywir**

Nodyn:

Bod y Pwyllgor yn derbyn diweddariad ar waith y cynllun ymateb i Adroddiad Cyfiawnder Trwy ein Dewrder; i gynnwys diweddariadau ar faterion disgyblu a'r effaith ychwanegol ar staff o ganlyniad i'r ansicrwydd sydd wedi bod ynghylch a'r mater

12. ARGYMHELLION A CHYNIGION GWELLA ADRODDIADAU ARCHWILIO ALLANOL

Cyflwynwyd adroddiad gan y Rheolwr Gwasanaeth Cefnogi Busnes y Cyngor yn amlygu'r angen i'r Pwyllgor fodloni ei hun bod trefniadau priodol yn eu lle i sicrhau bod cynigion gwella sydd yn codi o adroddiadau archwilio allanol yn cael eu gwireddu; bod angen ystyried adroddiadau archwilio allanol cenedlaethol a lleol i Wynedd, yr argymhellion, y goblygiadau i lywodraethu, rheoli risg neu reolaeth. Atgoffwyd yr Aelodau eu bod wedi gwneud penderfyniad yng nghyfarfod Chwefror 2025 i ddiwygio trefn adrodd ar yr argymhellion a chynigion gwella fel bod modd cryfhau'r sicrwydd i ymateb yn gynt i'r argymhellion drwy gyflwyno ymateb y Cyngor i'r Pwyllgor ac yna cael 12 mis i weithredu cyn dychwelyd i'r Pwyllgor i adrodd ar y weithred.

Tynnwyd sylw at y rhestr o'r arolygiadau a gynhaliwyd gan archwilwyr allanol rhwng 2025 a 2026 ynghyd a'u cynigion ar gyfer gwella, y gweithrediadau a nodwyd yn yr ymateb sefydliadol a'r dyddiad y disgwyli'r iddynt gael eu cwblhau.

PENDERFYNWYD

- **Derbyn yr adroddiad a nodi'r wybodaeth**
- **Bod angen cadw llygad ar y gweithredu a sicrhau bod y weithred yn symud i'r cyfeiriad cywir.**

13. CYDBWYLLGOR CORFFOREDIG Y GOGLEDD - ENWEBU AELOD LLEYG AR GYFER IS-BWYLLGOR LLYWODRAETHU AC ARCHWILIO

Cyflwynwyd adroddiad gan Reolwr Democratiaeth ac Iaith yn nodi, yn unol â darpariaethau Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 ('Deddf 2021') bod angen i Gydbwyllgor Corfforedig y Gogledd 2021 sefydlu Pwyllgor Llywodraethu Archwilio ei hun. Yn mis Rhagfyr 2025, sefydlwyd yr Is-bwyllgor Llywodraethu gyda'r aelodaeth i gynnwys chwe Cynghorydd (un o bob un o'r Cynghorau Cyfansoddol) a thri aelod lleyg.

Ategwyd mai dymuniad yr Is-bwyllgor Llywodraethu ac Archwilio oedd penodi aelodau o Bwyllgorau Llywodraethu ac Archwilio presennol y Cynghorau Cyfansoddol ac i bob un o'r Cynghorau Cyfansoddol enwebu Cynghorydd o'i Bwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ei hun fel ei brif enwebai ynghyd ag ail Gynghorydd i weithredu fel dirprwy (i sicrhau cworwm pan nad yw'r prif enwebai ar gael). Roedd gofyn i'r Cynghorau Cyfansoddol hynny os oeddynt yn dymuno, hefyd enwebu aelod lleyg i'w hystyried i wasanaethu ar Is-bwyllgor Llywodraethu ac Archwilio Corfforedig y Gogledd.

Eglurwyd, yn y misoedd diwethaf, bod sedd wedi dod yn wag ar yr Is-bwyllgor a bod angen enwebu aelod lleyg i wasanaethu arno. Yn unol â'r drefn, bydd enwebiadau yn cael eu rhoi ymlaen gan y cynghorau cyfansoddol ac os bydd mwy o enwebiadau na'r hyn sydd yn ofynnol yn cael eu cynnig, bydd Cydbwyllgor Corfforedig y Gogledd yn dewis aelod lleyg drwy ystyried y disgrifiad rôl, manylion y person ac unrhyw wybodaeth gefndirol.

Diolchwyd am yr adroddiad

Mewn ymateb i gais i'r Cydbwyllgor Corfforedig ystyried trefniant dirprwyo i Aelodau Lleyg fel sydd wedi ei drefnu ar gyfer yr Aelodau Etholedig, nododd y Rheolwr Democratiaeth ac Iaith nad oedd trefniant mewn lle ar hyn o bryd, ond y byddai yn cyfeirio'r awgrym i'r Cydbwyllgor i'w ystyried.

PENDERFYNWYD

- **Enwebu Dewi Lewis fel Aelod Lleyg Ar Gyfer Is-bwyllgor Llywodraethu Ac Archwilio, Cydbwyllgor Corfforedig Y Gogledd**

Nodyn:

Cais i'r Cydbwyllgor Corfforedig ystyried trefniant dirprwyo i Aelodau Lleyg fel sydd wedi ei drefnu ar gyfer Aelodau Etholedig

14. BLAEN RAGLEN Y PWYLLGOR LLYWODRAETHU AC ARCHWILIO

Cyflwynwyd blaen raglen o eitemau ar gyfer cyfarfodydd y Pwyllgor hyd Gorffennaf 2027.

PENDERFYNWYD:

Derbyn y rhaglen waith ar gyfer Gorffennaf 2026 – Gorffennaf 2027

Dechreuodd y cyfarfod am 10.00 a daeth i ben am 11:55

CADEIRYDD